

ПІДСУМКОВИЙ ЗВІТ З ЯКОСТІ ДАНИХ ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДОМОГОСПОДАРСТВ У 2013 РОЦІ

1. ПІДСУМКИ АНАЛІЗУ ЯКОСТІ

1.1. Відповідність/Релевантність

Відповідність/Релевантність – статистичні дані повинні задовольняти поточні та потенційні потреби користувачів [7].

Опитування домогосподарств, які беруть участь в обстеженні умов життя домогосподарств (далі ОУЖД) щодо їх соціально-демографічних характеристик проводиться Держстатом України на постійній основі на початку обстеження за програмою основного (базового) інтерв'ю.

Явище, що спостерігається	Соціально-демографічні характеристики домогосподарств: склад, житлові умови, наявність та використання земельних ділянок, худоби, птиці та бджіл; антропометричні дані, а також рівень освіти та статус зайнятості членів домогосподарства.
Періодичність	Раз на рік, починаючи з 1999р.
План (дизайн) вибірки	ОУЖД здійснюється на окремій мережі респондентів (неінституційних домогосподарств). Застосовується щорічна повна ротація домогосподарств. Обсяг щорічної вибірки домогосподарств для обстеження умов їхнього життя становить 13023. Територіальна вибірка діє протягом 5 років (2009–2013рр.), і побудована як імовірна, стратифікована, багатоступенева, з використанням механізму відбору територіальних одиниць з імовірністю, пропорційною розміру (кількості населення).
Основа вибірки	Інформаційною базою для складання списків адрес у містах "великі міста" та "малі міста" були інформаційно-аналітичні матеріали щодо кількісних характеристик складу населення відібраних виборчих дільниць, розроблені централізовано в департаменті обстежень домогосподарств на основі даних, підготовлених Центральною виборчою комісією України за матеріалами Позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року, а у сільській місцевості – дані форми № 1 "Погосподарська книга" погосподарського обліку. Відбір адрес домогосподарств здійснюється з використанням процедури систематичного відбору.
Обробка даних	Регіональний рівень: введення в ПЕОМ первинних даних обстеження. Центральний рівень: основні етапи обробки даних – чищення, редагування, імпуція, агрегування даних з різних інструментів обстеження, формування зведених масивів даних для подальшого розрахунку показників [8].
Оцінювання показників	Для поширення результатів обстеження умов життя домогосподарств на все населення України розраховується система статистичних ваг. Статистичні ваги призначені для врахування при оцінюванні показників ймовірностей включення домогосподарств до вибірки та фактичних рівнів їх участі в обстеженні, узгодження результатів обстеження із зовнішньою інформацією, зокрема, з даними демографічної статистики щодо чисельності та статеві-вікової структури населення, даними соціальної статистики щодо чисельності та розміщення інституційного населення тощо.

Це опитування проводилося у листопаді 2012 року із застосуванням відповідного запитальника характеристик домогосподарств та контрольної картки складу домогосподарства, в якій протягом усього періоду обстеження спостерігаються зміни в його складі.

Дані опитування широко використовуються на національному та регіональному рівнях. Основні користувачі інформації щодо соціально-демографічних характеристик домогосподарств на центральному рівні: Комітети Верховної Ради України, Адміністрація Президента України, міністерства, профспілки, наукові установи, навчальні заклади, бібліотеки та ін. Результати та аналітичні матеріали опитування використовуються також у засобах масової інформації, підприємцями та громадськістю. Основні результати обстеження наводяться на офіційному веб-сайті Держстату України (www.ukrstat.gov.ua) та регіональних управлінь статистики.

Ступінь відповідності результатів опитування домогосподарств щодо їх соціально-демографічних характеристик потребам користувачів оцінювався за підсумками анкетного опитування користувачів про рівень задоволення їх потреб в такій інформації, яке було проведено у серпні-вересні 2010 року. Основною метою цього опитування було визначення думки користувачів щодо сучасного стану, перспектив розвитку цього статистичного спостереження та оцінки якості його результатів. За даними опитування 86% респондентів цілком задоволені сучасною програмою та системою показників щодо їх соціально-демографічних характеристик.

1.2. Точність/Надійність

Точність/Надійність – статистичні дані повинні бути точними і достовірними [7].

Надійність даних опитування домогосподарств щодо їх соціально-демографічних характеристик визначається дією багатьох факторів, які призводять до виникнення двох груп похибок – похибок вибірки та невібіркових похибок. Головним джерелом похибок вибірки є специфіка вибірових обстежень, яка полягає в обстеженні лише спеціально відібраної частини генеральної сукупності, а також власне дизайн вибірки. Основними джерелами невібіркових похибок є неповне охоплення генеральної сукупності, відмови респондентів

від обстеження або від відповіді на окремі запитання, похибки вимірювання, похибки обробки даних обстеження, похибка моделювання при оцінюванні показників тощо.

Для підвищення рівня надійності та зменшення можливого негативного впливу окремих джерел похибок на різних етапах ОУЖД реалізується система різноманітних заходів, серед яких: щорічна актуалізація списків адрес домогосподарств для відбору, навчання фахівців з інтерв'ювання та контроль якості їх роботи, контроль якості усіх етапів обробки даних ОУЖД, застосування процедур імпутації відсутніх даних та коригування статистичних ваг для зменшення впливу відмов респондентів від обстеження тощо.

Одним із важливих етапів обробки даних ОУЖД є імпутація – процедура заповнення відсутніх значень (пропусків) по окремих ознаках або по групах ознак, які вимірюються програмою обстеження. Найбільш поширеною групою методів аналізу даних з пропусками є так звані методи з заповненням. При використанні цих методів пропуски заповнюються величинами, які визначаються за допомогою спеціальних процедур, і отримані «повні» дані обробляються стандартними статистичними методами. Для заповнення використовуються такі основні процедури:

- заповнення середніми або метод «середнього значення» (замість пропущених величин підставляються середні, розраховані по присутніх даних);
- заповнення за пропорцією або метод «пропорцій» (замість пропущених величин підставляються величини, визначені з умови збереження пропорцій присутніх даних);
- заповнення з підбором, зокрема, метод «hot-dek» (підставляються значення даних інших об'єктів вибірки).

Для аналізу похибок, пов'язаних із відсутністю відповідей респондентів в обстеженні, застосовується показник рівня участі домогосподарств в обстеженні, який обчислюється як відношення кількості обстежених домогосподарств до кількості відібраних домогосподарств, які підлягали обстеженню.

В основному (базовому) інтерв'ю обстеження умов життя домогосподарств у листопаді 2012 року взяли участь 11130 домогосподарств (87% відібраних адрес після виключення нежилых приміщень). Рівень участі в обстеженні сільських домогосподарств (98,6%) перевищував відповідний показник по міських (82,5%).

Найвищий рівень участі домогосподарств в основному (базовому) інтерв'ю був у Тернопільській (97,7%), Чернівецькій (97,3%), Чернігівській (96,9%), Сумській (96,7%), Рівненській (94,9%), Закарпатській, Полтавській та Хмельницькій (по 94,8%) областях, найнижчий – у містах Севастополі (61,7%) та Києві (64,9%) В інших регіонах цей показник становив від 77,1% до 93,9%. Дані щодо участі домогосподарств в основному (базовому) інтерв'ю наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Кількість відібраних домогосподарств та їх участь в основному (базовому) інтерв'ю 2013 року

	Кількість відібраних адрес домогосподарств	Нежилі приміщення	Ефективна вибірка: кількість відібраних адрес домогосподарств (без урахування нежилых приміщень)	відсотків до ефективної вибірки		
				домогосподарства, які взяли участь в основному (базовому) інтерв'ю	домогосподарства, які відмовилися від участі в обстеженні	домогосподарства, які не брали участь в обстеженні з інших причин (стан здоров'я, від'їзд тощо)
Україна	13023	223	12800	87,0	7,7	5,3
Міські поселення	9 444	195	9 249	82,5	10,4	7,1
великі міста	6 186	138	6 048	76,4	14,0	9,6
малі міста	3 258	57	3 201	93,9	3,7	2,4
Сільська місцевість	3 579	28	3 551	98,6	0,6	0,8
<i>Із загальної кількості відібрано адрес за регіонами:</i>						
Автономна Республіка Крим	518	4	514	93,0	2,5	4,5
Вінницька	461	6	455	92,1	5,7	2,2
Волинська	349	3	346	93,9	3,2	2,9

	Кількість відібраних адрес домогоспо- дарств	Нежилі приміщення	Ефективна вибірка: кількість відібраних адрес домогоспо- дарств (без урахування нежилих приміщень)	відсотків до ефективної вибірки		
				домогоспо- дарства, які взяли участь в основному (базовому) інтерв'ю	домогоспо- дарства, які відмовилися від участі в обстеженні	домогосподар- ства, які не брали участь в обстеженні з інших причин (стан здоров'я, від'їзд тощо)
Дніпропетровська	924	6	918	77,1	12,3	10,6
Донецька	1040	29	1011	79,0	11,6	9,4
Житомирська	330	10	320	90,3	6,6	3,1
Закарпатська	332	4	328	94,8	2,7	2,5
Запорізька	527	19	508	79,7	15,9	4,4
Івано-Франківська	372	24	348	92,5	5,5	2,0
Київська (без м.Києва)	450	8	442	82,8	8,4	8,8
Кіровоградська	352	15	337	82,5	9,5	8,0
Луганська	633	3	630	92,5	3,7	3,8
Львівська	661	-	661	93,6	5,3	1,1
Миколаївська	459	1	458	92,8	4,1	3,1
Одеська	648	-	648	86,3	7,1	6,6
Полтавська	385	-	385	94,8	4,2	1,0
Рівненська	316	-	316	94,9	3,2	1,9
Сумська	308	4	304	96,7	3,0	0,3
Тернопільська	305	7	298	97,7	1,6	0,7
Харківська	709	29	680	90,1	4,9	5,0
Херсонська	463	5	458	91,9	3,3	4,8
Хмельницька	356	10	346	94,8	3,8	1,4
Черкаська	342	4	338	89,6	6,0	4,4
Чернівецька	304	6	298	97,3	2,7	-
Чернігівська	327	5	322	96,9	2,2	0,9
м.Київ	896	8	888	64,9	21,6	13,5
м.Севастополь	256	13	243	61,7	23,9	14,4

За даними опитування користувачів про ступінь відповідності їхнім потребам статистичних даних щодо соціально-демографічних характеристик домогосподарств України, яке було проведено у серпні-вересні 2010 року, 90% надали високу оцінку надійності даних щодо соціально-демографічних характеристик домогосподарств і лише 10% вважали її задовільною.

Серед домогосподарств, які відмовилися від участі в обстеженні у 2013 році (таблиця 2), найбільшу частку складають домогосподарства без дітей (75,3%). Майже всі (97,7%) домогосподарства, які відмовилися від участі в обстеженні, проживають у міських поселеннях (у великих містах – 85,7%, у малих містах – 12%).

Основною причиною відмови домогосподарств від участі в обстеженні (за інформацією, повідомленою фахівцями з інтерв'ювання) була "категорична відмова без пояснень причини" – 81,6% домогосподарств та "недовіра до органів влади" – 5,9% (таблиця 3). Причини відмов домогосподарств, які проживають у сільській місцевості, дещо відрізняються від причин, за яких відмовляються брати участь в обстеженні міські домогосподарства. Так серед сільських домогосподарств найчастіше (за виключенням категоричних відмов без пояснень причини) відмовлялись брати участь в обстеженні через ворожу та агресивну поведінку (8,7% проти 5,1% у містах) або через релігійні переконання (4,3% проти 0,4%).

Таблиця 2

**Характеристика домогосподарств, які відмовились
від участі в обстеженні у 2013 році**
(за підсумки опитування за програмою основного (базового) інтерв'ю домогосподарств, проведено в листопаді 2012 року)

	Всі домогосподарства	у т.ч. проживають			
		у міських поселеннях			у сільській місцевості
		у великих містах	у малих містах	всього	
Кількість домогосподарств	987	846	118	964	23
Середній розмір домогосподарства (осіб)	2,31	2,28	2,48	2,30	2,65
Кількість домогосподарств з дітьми	244	205	35	240	4
Кількість домогосподарств без дітей	743	641	83	724	19
Кількість домогосподарств у складі яких є особи пенсійного віку	380	327	40	367	13
<i>у відсотках</i>					
домогосподарства з дітьми	24,7	24,2	29,7	24,9	17,4
домогосподарства без дітей	75,3	75,8	70,3	75,1	82,6
домогосподарств у складі яких є особи пенсійного віку	38,5	38,7	33,9	38,1	56,5

Таблиця 3

**Розподіл домогосподарств, які відмовились від участі в обстеженні,
за основними причинами**
(за підсумки опитування за програмою основного (базового) інтерв'ю домогосподарств, проведено в листопаді 2012 року)

	Всі домогосподарства	у т.ч. проживають			
		у міських поселеннях			у сільській місцевості
		у великих містах	у малих містах	всього	
Всі домогосподарства, які відмовились брати участь в обстеженні	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі з причин:</i>					
категорична відмова без пояснень причини	81,6	81,7	82,2	81,7	78,4
недовіра до органів влади	5,9	6,4	3,4	6,0	0,0
агресивна та неадекватна поведінка респондентів	5,2	4,7	7,6	5,1	8,7
релігійні переконання	0,5	0,2	1,7	0,4	4,3
заможне домогосподарство	0,3	0,4	0,0	0,3	0,0
зайняті люди	4,4	4,5	3,4	4,4	4,3
інше	2,1	2,1	1,7	2,1	4,3

З урахуванням підсумків аналізу участі респондентів в основному (базовому) інтерв'ю, одне обстежуване домогосподарство в середньому мало статистичну вагу (репрезентувало) 1524 домогосподарства України.

Точність оцінки (гранична похибка оцінки ознаки по вибірці) чисельності населення за даними основного (базового) інтерв'ю вибіркового обстеження з імовірністю 0,95 становила $\pm 1,36\%$, що є прийнятним за міжнародними вимогами результатом.

1.3. Своєчасність та пунктуальність

Своєчасність та Пунктуальність – статистичні дані повинні поширюватися своєчасно зі встановленою періодичністю [7].

Своєчасність і пунктуальність характеризуються часовими інтервалами і датами, але вони надають опис різних процесів. Своєчасність результатів опитування відображає проміжок часу між датою закінчення підготовки даних (датою надання їх користувачам) і датою (періодом) реалізації події, явища або процесу, які описуються даними. Чим коротший цей період, тим вище своєчасність. Пунктуальність характеризує проміжок часу між фактичною датою надання даних користувачам і визначеною датою, на яку їх потрібно було надати, з

посиланням на дати, анонсовані в офіційних документах, наприклад, в Плані державних статистичних спостережень.

За матеріалами результатів опитування домогосподарств, які беруть участь в обстеженні умов життя домогосподарств, за програмою основного (базового) інтерв'ю щодо їх соціально-демографічних характеристик раз на рік готується збірник "Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України". Період між закінченням опитування та датою публікації збірника за його результатами складає 28 тижнів. Крім того, готується доповідь, яка надається користувачам у визначеному порядку та розміщується на офіційному веб-сайті Держстату України. Інтервал часу між закінченням періоду обстеження та датою підготовки доповіді становить 30 тижнів.

Графік підготовки публікації результатів опитування, який затверджений Планом державних статистичних спостережень, дотримується.

Одночасно з підготовкою матеріалів для публікації результатів опитування готуються файли мікроданих, які надаються користувачам з дотриманням встановлених умов.

Доступ до публікацій та інших матеріалів, у т.ч. мікроданих, що готуються за результатами опитування домогосподарств, які приймають участь в обстеженні умов життя домогосподарств, за програмою основного (базового) інтерв'ю щодо їх соціально-демографічних характеристик надається одночасно для усіх категорій користувачів.

На офіційному веб-сайті Держстату України (www.ukrstat.gov.ua) розміщені "Каталог офіційних статистичних публікацій", в якому наведений перелік та терміни підготовки статистичних збірників та бюлетенів за матеріалами ОУЖД, а також "План-графік оновлення матеріалів веб-сайту Держстату України", в якому зазначені терміни розміщення на веб-сайті основних результатів обстеження та доповідей.

За даними опитування користувачів про ступінь відповідності їхнім потребам статистичних даних щодо соціально-демографічних характеристик домогосподарств України, яке було проведено у серпні-вересні 2010 року, дві третини опитаних надали високу оцінку своєчасності отримуваних показників, чверть респондентів оцінили її як задовільну та 10% були незадоволені своєчасністю інформації щодо соціально-демографічних характеристик.

1.4. Доступність та Зрозумілість/Ясність

Доступність та Зрозумілість/Ясність – статистичні дані мають представлятися у зрозумілій формі, поширюватися у придатному та зручному для використання вигляді, бути доступними усім користувачам на рівних умовах та супроводжуватися метаданими і відповідними поясненнями [7].

Результати опитування домогосподарств, які приймають участь в обстеженні умов життя домогосподарств, за програмою основного (базового) інтерв'ю щодо їх соціально-демографічних характеристик надаються користувачам у паперовому та електронному вигляді, а також у вигляді мікрофайлів (файлів мікроданих), тобто детальних знеособлених індивідуальних підсумків опитування по кожному домогосподарству та по кожній особі, яка входить до його складу. Користувачам доступна вся інформація, що отримується за результатами опитування, але з урахуванням обмежень, пов'язаних з дотриманням вимог забезпечення конфіденційності первинної інформації.

Контакти для отримання додаткової інформації щодо результатів даного опитування, відповідного методико-методологічного забезпечення, а також довідок щодо умов розповсюдження його результатів:

- адреса: 01601, м.Київ, МСП, вул. Шота Руставелі, 3
- телефони: 234-01-34, 235-31-22, 234-32-13, 287-42-73, 287-12-11
- факс: 235-37-39
- електронна пошта: office@ukrstat.gov.ua
I.Osipova@ukrstat.gov.ua
- в Інтернеті: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

У збірнику "Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України" наведені методологічні пояснення щодо програми опитування, процедури формування вибіркової сукупності домогосподарств, умови життя яких досліджуються, інформація щодо рівня репрезентативності вибірки та визначення основних понять і термінів, що наводяться в таблицях. Відповідно до діючого порядку у паперовому вигляді готується певна кількість публікацій, які надаються безкоштовно органам законодавчої, виконавчої влади, профспілкам, профільним науковим установам та навчальним закладам, а також у бібліотеки за переліком розсилки. Крім того, у 2013 році збірник був підготовлений в електронному вигляді та розміщений на офіційному веб-сайті Держстату України: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2013/sb/06_13/sb_cdhd_2013.zip

Основні підсумки опитування також містяться в аналітичній доповіді (розміщується на офіційному веб-сайті Держстату України за адресою: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdn/sdh/arh_sdn.html та публікується у щомісячному статистичному бюлетені Держстату України "Соціально-економічне становище в Україні"), у статистичних збірниках "Діти, жінки та сім'я в Україні" та "Соціальні індикатори рівня життя населення".

На офіційному веб-сайті Держстату України доступні для користувачів "Інтерактивні електронні статистичні карти":

- щодо кількості домогосподарств за адресою:
http://www.ukrstat.gov.ua/simap/map.html?m=0000000000&t=19_1;
- щодо частки домогосподарств з дітьми за адресою:
http://www.ukrstat.gov.ua/simap/map.html?m=0000000000&t=19_2.

Мікродані опитування надаються користувачам у вигляді мікрофайлів. Одночасно з мікрофайлами надається їх опис. Мікрофайли доступні користувачам на спеціальних умовах поширення.

Умови поширення результатів ОУЖД, як і надання іншої статистичної інформації, наведені на веб-сайті Держстату України за адресою: <http://www.ukrstat.gov.ua/work/unsu.htm>

За даними опитування користувачів про ступінь відповідності їхнім потребам статистичних даних щодо соціально-демографічних характеристик домогосподарств України, яке було проведено у серпні–вересні 2010 року, високу оцінку доступності результатів обстеження надали 81% опитаних респондентів, 14% респондентів оцінили її як середню та 5% – не визначилися з відповіддю.

1.5. Послідовність/Узгодженість та Зіставність/Порівнянність

Послідовність/Узгодженість та Зіставність/Порівнянність – статистичні дані мають бути узгоджені, зіставні у часі, за регіонами і країнами. Має бути створено можливість для поєднання та спільного використання статистичних даних з різних джерел [7].

Властивість порівнянності даних є результатом дії цілого ряду чинників. Основні чинники, що визначають порівнянність певних показників, оцінених за результатами обстежень, можуть бути об'єднані в дві групи: концепції обстеження та методологія вимірювання.

Група концепцій вибіркового обстеження включає такі елементи, як система показників (їх зміст, визначення), одиниці спостереження, генеральна сукупність, основа вибірки, звітний період та періодичність обстежень, географічне охоплення, міжнародні та національні стандарти, що застосовуються в обстеженні тощо.

Група методології включає дизайн вибірки, методи збору та обробки даних, оцінювання показників та ін.

Порівнянність даних значною мірою залежить від мети співставлення, і, таким чином, не може бути гарантована заздалегідь виробниками даних. При здійсненні порівнянь результатів опитування за географічними районами, доменами або у часі слід мати на увазі наступне.

При формуванні нової територіальної вибірки 2009–2013рр. генеральна сукупність неінституційних домогосподарств України розподіляється на страти, які в межах кожного регіону відповідають містам та міськрадам з чисельністю населення 100 тис. осіб і більше (далі страта "великі міста" регіону), містам, селищам міського типу, міським та селищним радам з чисельністю населення менше 100 тис. осіб (далі страти "малі міста" регіону) та районам (крім внутрішньоміських), тобто адміністративним районам сільської місцевості (далі "райони" регіону). Таким чином, по Україні сформовано 52 страти по великих та 179 страт по малих містах і 490 страт по сільській місцевості (відповідно до кількості сільських районів).

Обсяг вибірки розподілявся між стратами з урахуванням чисельності неінституційного постійного населення та рівня надійності оцінювання основних показників у попередньому циклі обстежень таким чином, щоб забезпечити більш однорідну якість результатів обстеження за регіонами.

Обсяг щорічної вибірки домогосподарств для обстеження умов їх життя зріс з 12977 у 2004–2008рр. до 13023 у 2009–2013рр.

Уніфікована мережа фахівців з інтерв'ювання, які проводять обстеження населення (домогосподарств), становить, починаючи з 2009 року, 970 осіб (у 2004–2008рр. обстеження умов життя домогосподарств здійснювало 966 осіб).

Методологія основного (базового) інтерв'ю, основні визначення та концепції, які застосовуються в цьому обстеженні, в цілому відповідають прийнятим в міжнародній статистичній практиці вимогам та рекомендаціям.

Починаючи з 2006р. застосовуються нові норми для визначення індексу маси тіла (відповідно до оновлених рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я). У зв'язку з цим, звертаємо увагу користувачів інформацією, що при здійсненні порівнянь з даними попередніх публікацій слід враховувати зазначені зміни методології.

Узгодженість даних опитування щодо соціально-демографічних характеристик домогосподарств з іншими (зовнішніми) даними передбачає можливість їх обґрунтованого комбінування, інтеграції, об'єднання з цими даними на основі відповідних статистичних методів і для різних використань. Узгодженість даних відображає проблему можливості порівняння (комбінування) показників, що характеризують, як правило, однакові або дуже близькі цільові сукупності, але отримані на основі різних джерел даних.

Для вирішення питання щодо узгодженості даних опитування із зовнішніми даними необхідно мати два масиви даних (мікродані або агреговані на певному рівні), що характеризують одне й те саме явище, та метадані, що відповідають зазначеним даним (опис концепцій, визначень, класифікацій, методологічного та методичного забезпечення та ін.).

Основні концепції та визначення, що використовуються в основному (базовому) інтерв'ю, в цілому узгоджені з такими галузевими статистиками, як демографічна статистика, статистика сільського господарства та навколишнього середовища, статистика послуг.

Для визначення рівня репрезентативності вибірки був проведений порівняльний аналіз розподілів населення за статтю та віком в розрізі регіонів та економічних районів, що обраховувалися за даними вибіркового обстеження та даними демографічної статистики станом на 01.01.2013р. Оскільки відмінності не перевищують 1,6 в.п. (див. таблицю 4), вибірка сукупність адекватно репрезентує населення України.

Використання зазначених статистико-математичних методів дозволило мінімізувати відхилення даних вибіркового обстеження умов життя домогосподарств від показників демографічної статистики. Ефективність застосування процедури калібрації в частині узгодження статеві-вікової структури населення ілюструють дані, що представлені у таблиці 5: якщо до калібрації максимальне відхилення результатів обстеження від даних демографічної статистики складало 3,6 в.п. для жінок у віці 56 років і старші, то після калібрації відхилення відсутні по всіх наведених групах населення.

Структура населення за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств та даними демографічної статистики станом на 1 січня 2013 року

(відсотків)

Вік (років)	Все населення			Жінки			Чоловіки		
	Результати обстеження ¹	Демографічна статистика	Відхилення (відсоткові пункти)	Результати обстеження ¹	Демографічна статистика	Відхилення (відсоткові пункти)	Результати обстеження ¹	Демографічна статистика	Відхилення (відсоткові пункти)
0 - 4	5,5	5,6	-0,1	4,7	5,0	-0,3	6,5	6,2	0,3
5 - 9	4,7	4,8	-0,1	4,2	4,3	-0,1	5,5	5,3	0,2
10-14	4,4	4,3	0,1	3,7	3,8	-0,1	5,3	4,7	0,6
15-19	5,1	5,3	-0,2	4,6	4,8	-0,2	5,7	5,9	-0,2
20-24	6,0	7,1	-1,1	5,6	6,4	-0,8	6,5	7,9	-1,4
25-29	7,0	8,5	-1,5	6,3	7,8	-1,5	7,8	9,4	-1,6
30-34	6,3	7,6	-1,3	6,0	7,1	-1,1	6,7	8,3	-1,6
35-39	6,7	7,2	-0,5	6,3	6,8	-0,5	7,1	7,7	-0,6
40-44	6,9	6,9	0,0	6,7	6,6	0,1	7,1	7,2	-0,1
45-49	6,8	6,8	0,0	6,7	6,7	0,0	6,9	6,9	0,0
50-54	8,2	7,7	0,5	8,3	7,8	0,5	8,1	7,6	0,5
55-59	7,4	6,8	0,6	7,8	7,2	0,6	6,9	6,4	0,5
60-64	7,2	6,2	1,0	7,7	6,7	1,0	6,5	5,6	0,9
65-69	4,7	3,7	1,0	5,3	4,2	1,1	4,0	3,1	0,9
70-74	5,6	4,7	0,9	6,5	5,8	0,7	4,4	3,5	0,9
75 і старші	7,5	6,8	0,7	9,6	9,0	0,6	5,0	4,3	0,7
	100,0	100,0	-	100,0	100,0	-	100,0	100,0	-

¹ Незважені дані.

Таблиця 5

Порівняння статеві-вікової структури населення до і після калібрації системи статистичних ваг, що застосовується для екстраполяції результатів вибіркового обстеження умов життя домогосподарств на генеральну сукупність

(відсотків)

	До калібрації			Після калібрації		
	Результати обстеження	Демографічна статистика	Відхилення (відсоткові пункти)	Результати обстеження	Демографічна статистика	Відхилення (відсоткові пункти)
Жінки у віці						
до 18 років	8,3	9,1	-0,8	9,1	9,1	0,0
18-35	11,6	12,8	-1,2	12,8	12,8	0,0
36-55	16,1	15,1	1,0	15,1	15,1	0,0
56 років і старші	20,4	16,8	3,6	16,8	16,8	0,0
Чоловіки у віці						
до 18 років	8,9	9,6	-0,7	9,6	9,6	0,0
18-35	10,5	13,2	-2,7	13,2	13,2	0,0
36-59	15,4	15,8	-0,4	15,8	15,8	0,0
60 років і старші	8,8	7,6	1,2	7,6	7,6	0,0
	100,0	100,0		100,0	100,0	

За даними опитування користувачів про ступінь відповідності їхнім потребам статистичних даних щодо соціально-демографічних характеристик домогосподарств України, яке було проведено у серпні-вересні 2010 року, високу оцінку послідовності/узгодженості та зіставності/порівнянності результатів обстеження надали три чверті опитаних респондентів, 14% респондентів оцінили її як середню та 5% – не визначилися з відповіддю.

2. ОГЛЯД МЕТОДІВ, ЩО ЗАСТОСОВАНІ ДЛЯ ОТРИМАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОБСТЕЖЕННЯ УМОВ ЖИТТЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Обстеження умов життя домогосподарств започатковано на постійній основі з 1999 року. Починаючи з 2004р. в органах державної статистики була впроваджена нова система організації проведення вибіркового обстеження населення (домогосподарств). В рамках цієї системи діє єдина уніфікована мережа фахівців з інтерв'ювання, які проводять одночасно три вибіркового обстеження населення (домогосподарств): умов життя домогосподарств (УЖД), економічної активності населення та сільськогосподарської діяльності господарств населення у сільській місцевості. У зв'язку із закінченням терміну дії попередньої територіальної вибірки, впроваджена нова загальнодержавна територіальна вибірка для проведення трьох вибіркового обстеження населення (домогосподарств) у 2009–2013рр.

Формування вибірки здійснено на основі процедури стратифікованого багатоступеневого відбору. Загальна схема формування вибіркової сукупності домогосподарств наведена на рис.1. Формування вибірки здійснюється у такій послідовності:

- 1) виключення територій, що не можуть бути обстежені;
- 2) виключення населення, яке не підлягає обстеженню;
- 3) стратифікація генеральної сукупності;
- 4) відбір територіальних одиниць;
- 5) відбір домогосподарств.

У міських поселеннях процедура формування вибірки складається з трьох, у сільській місцевості – з двох ступенів.

На основі цієї процедури визначаються вагові коефіцієнти, що забезпечують відповідність результатів обстеження зовнішнім даним та мінімізують відхилення ваг до та після калібрації.

При формуванні територіальної вибірки виключені населені пункти, розташовані у зоні відчуження (І зона) та зоні безумовного (обов'язкового) відселення (ІІ зона) на території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. Відповідно, чисельність населення, яка проживає на цих територіях, також була виключена із чисельності населення України і відповідних областей.

При здійсненні розрахунків чисельності населення, яке підлягає обстеженню, з чисельності постійного населення було виключено інституційне населення – військовослужбовці строкової служби; особи, які знаходяться у місцях позбавлення волі; особи, які постійно проживають у будинках-інтернатах, будинках для осіб похилого віку тощо. Крім того, вибірка сукупність не репрезентує маргінальні прошарки населення (безпритульні тощо).

Основними відмінностями побудови вибірки для обстежень 2009–2013рр. порівняно з вибіркою, діючою у 2004–2008рр., є наступні:

- розподіл обсягу вибірки за стратами здійснювався з урахуванням чисельності неінституційного постійного населення та рівня надійності оцінювання основних показників таким чином, щоб забезпечити більш однорідну якість результатів обстеження за регіонами;
- у страті "малі міста" поріг саморепрезентативності було визначено окремо для кожного регіону, тоді як для побудови вибірки 2004–2008рр. – один поріг саморепрезентативності, який становив 80 тис осіб;
- в якості основи вибірки для відбору ВТОВ у міських ПТОВ була використана нова інформаційна база – інформаційно-аналітичні дані Центральної виборчої комісії за матеріалами Позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007р.;
- змінилася кількість фахівців з інтерв'ювання: у страті "великі міста" зі 181 до 207, у страті "малі міста" – відповідно зі 171 до 179, у сільській місцевості – з 614 до 584 осіб;
- змінилося навантаження на одного фахівця з інтерв'ювання: у страті "великі міста" з 28 на 26–32 домогосподарства, у страті "малі міста" – відповідно з 21 на 16–22, у сільській місцевості – з 6–7 на 5–8 домогосподарств.

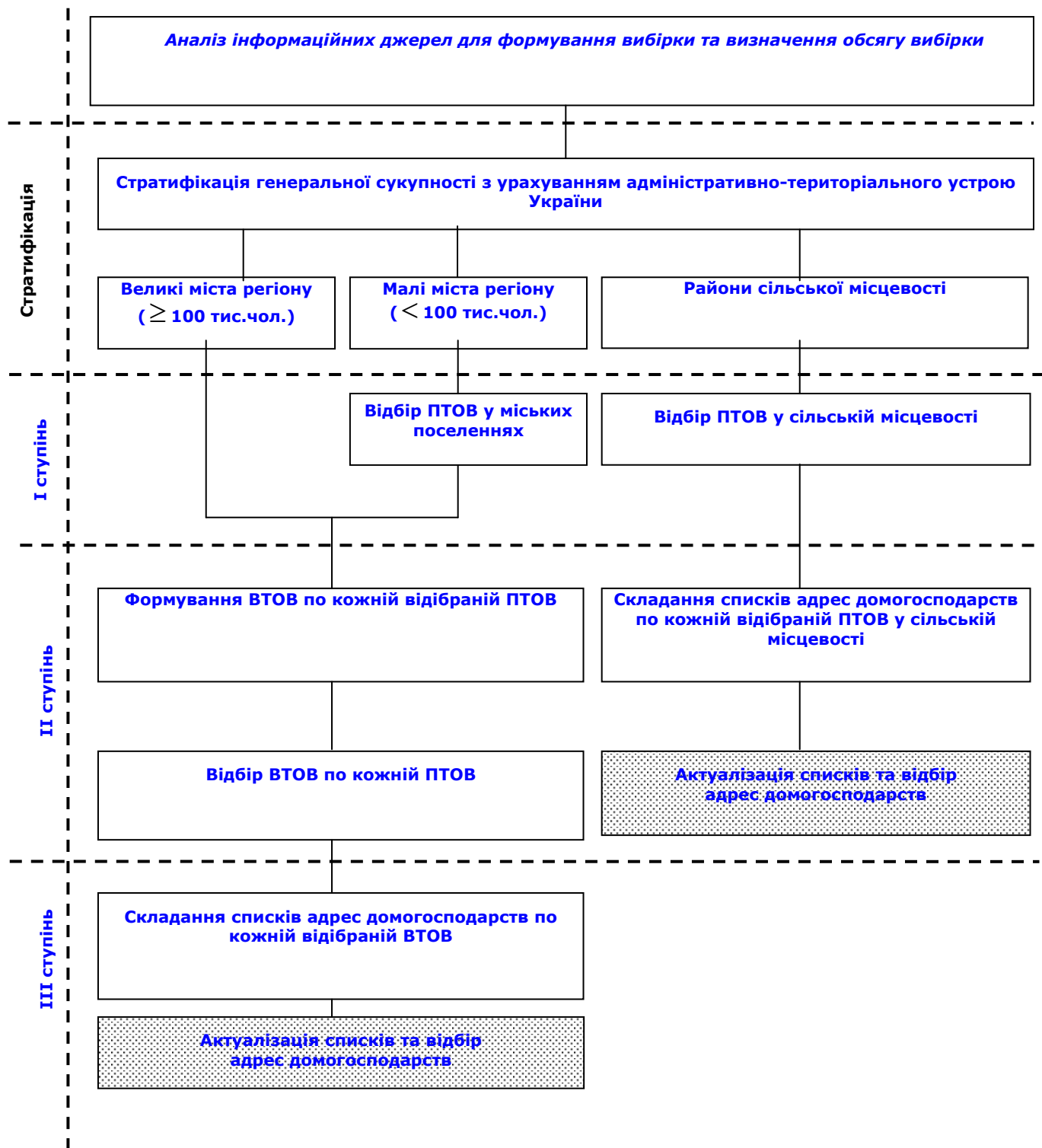
Для поширення результатів обстеження умов життя домогосподарств на все населення України розраховується система статистичних ваг [3]. Статистичні ваги призначені для врахування при оцінюванні показників ймовірностей включення домогосподарств до вибірки та фактичних рівнів їх участі в обстеженні, узгодження результатів обстеження із зовнішньою інформацією, зокрема, з даними демографічної статистики щодо чисельності та статеві-вікової структури населення, даними соціальної статистики щодо чисельності та розміщення інституційного населення тощо.

З метою наближення результатів вибіркового обстеження до наявної зовнішньої інформації та підвищення рівня надійності оцінок показників, які вимірюються шляхом вибіркового спостереження, до статистичних ваг була застосована процедура калібрації. Для вибіркового обстеження умов життя домогосподарств процедура калібрації передбачала коригування системи статистичних ваг з метою узгодження певних показників обстеження з інформацією двох зовнішніх джерел:

- 1) даними демографічної статистики станом на 01.01.2013р. щодо:
 - чисельності постійного населення за регіонами та типами місцевості;
 - статеві-вікової структури населення за регіонами в розрізі наступних вікових груп:
 - жінки у віці до 18 років;
 - чоловіки у віці до 18 років;
 - жінки у віці 18–35 років;
 - чоловіки у віці 18–35 років;
 - жінки у віці 36–55 років;
 - чоловіки у віці 36–59 років;
 - жінки у непрацездатному віці;
 - чоловіки у непрацездатному віці.
- 2) даними статистичної звітності щодо населення, яке знаходиться в інституційних закладах.

Для підвищення надійності оцінок показників, що отримуються за результатами ОУЖД, Держстат України здійснює систему заходів з навчання працівників, які проводять опитування домогосподарств, зокрема, в частині

питань сприяння підвищенню участі респондентів в обстеженні, а також вдосконалює організаційно-методологічні підходи до контролю роботи цих працівників [5, 6, 9].

Примітка. Сірим кольором виділена частина вибірки, яка змінюється щорічно.

Рис. 1. Схема формування вибірки територій та домогосподарств для державних вибіркових обстежень населення (домогосподарств) України у 2009–2013рр., у т.ч. – для обстеження умов життя домогосподарств.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Методологічні положення зі статистики. Вип. 2, т. 2/ Держ. ком. Статистики України. – К.: ІВЦ Держкомстату, 2006. – 568 с.
2. Методологічні основи формування вибірових сукупностей для проведення органами державної статистики України базових державних вибірових обстежень населення (домогосподарств):
http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2005/223/metod.htm
3. Методика розрахунку системи статистичних ваг для поширення результатів державного вибірового обстеження умов життя домогосподарств на генеральну сукупність:
http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2006/521/metod.htm
4. Методологічні положення з підготовки стандартних звітів щодо якості результатів державних вибірових обстежень населення (домогосподарств):
http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2010/514/metod%20.htm
5. Методика організації контролю якості роботи фахівців з інтерв'ювання. Затверджена наказом Держкомстату від 18.07.2006р. № 335. – 59 с.
6. Порядок здійснення контролю роботи фахівців з інтерв'ювання з питань обстеження умов життя домогосподарств. Затверджений наказом Держкомстату від 12.01.2007р. № 4. – 70 с.
7. Принципи діяльності органів державної статистики, затверджені наказом Держкомстату від 14.06.2010 № 216:
http://www.ukrstat.gov.ua/prc_dk/prc_ddos.htm
8. Методика обробки результатів державного вибірового обстеження умов життя домогосподарств:
http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/278/278.pdf
9. Методика комплексної оцінки ефективності контролю якості роботи фахівців з інтерв'ювання, які проводять вибірові обстеження домашніх господарств. Затверджена наказом Держкомстату від 23.12.2011 № 391.
10. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження "Обстеження умов життя домогосподарств", затверджені наказом Держкомстату від 23.12.2011 № 373:
http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/373/met_373.zip